

PELĒKAJĀ ZONĀ

ĶĪNA TIEK SAUKTA PAR VISSTRAUJĀK AUGOŠO EKONOMIKU. Taču ko tas viņai maksā? Kalnrūpniecība un smagā rūpniecība noposta Ķīnas ainavas un piesārņo zemi. Īpaši smagi – valsts ziemeļos: tur piesārņojums izmaksā piecus ar pusi gadus no cilvēka dzīves. Nu jau šis valsts valdība pērk zemi citur – lai varētu pabarot savu tautu.

Lu Guans (foto) Florians Hanigs (teksts)

Hulunbuiras stepē ir mānīga. Ogļu raktuvju tuneži mēdz iegrūt, zemes virskārtai iebrūkot kā smilšu pulksteņi. Reizēm nepaveicas arī kādai ģimenei ar traktoru.

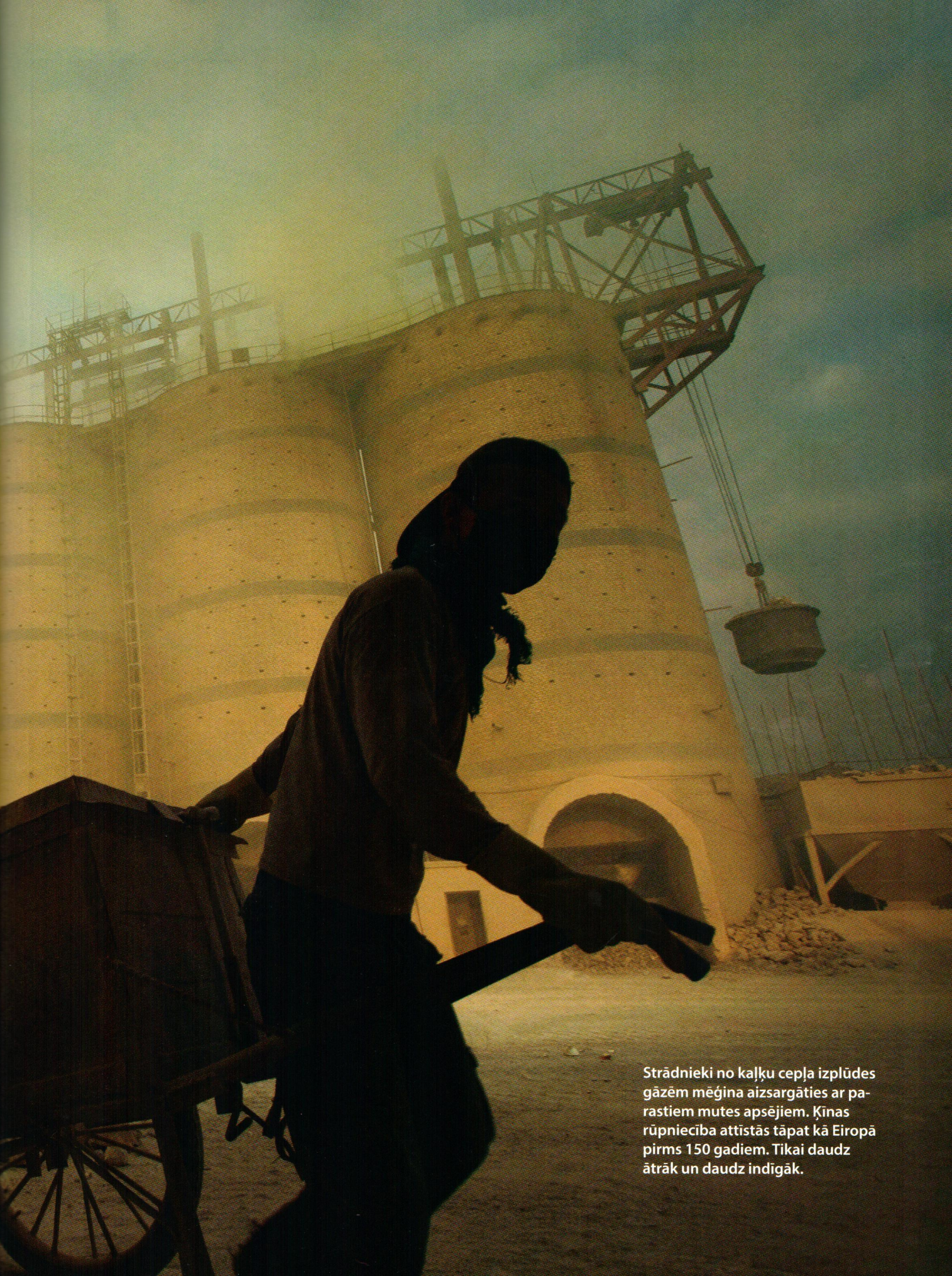
Kad ogļu transports brauc pa bezseguma ceļiem, tuvējie iedzīvotāji pazūd putekļu mākonī. Pasaules Veselības organizācijas pieļautais smalko putekļu daudzums te bieži normu pārsniedz 50 reizes.

Tā nav skaista ledus ainava. Kāda ķīmiskā rūpnīca visus atkritumus izgāzusi ieplakā, mitrums iztvaikojis, un uz virsmas palikusi mirdzoša kristālu kārtā. Lielākā daļa Ķīnas gruntsūdeņu nav dzerami.

Strādnieki no kaļķu ceplā izplūdes
gāzēm mēģina aizsargāties ar pa-
rastiem mutes apsējiem. Ķīnas
rūpniecība attīstās tāpat kā Eiropā
pirms 150 gadiem. Tikai daudz
ātrāk un daudz indīgāk.

Raktuvju atkritumi aprok stepi pie Šilīngolas. Starp gružu kaudzēm uzturas vairs tikai daži aitkopji ar saviem dzīvniekiem.

Vai tā bija dzēlīga ironija vai īpaši akla paklausība? Kad 2014. gada februāra beigās Pekina pazuda smoga mākonī, kontradmirālis Džans Džaodžuns valsts televīzijā paskaidroja, ka pa ielām plūstošā smacējošā melnā zupa dod arī savu labumu – gaiss esot tā piesātināts ar smagā metāla daļiņām, ka veidojot vairogu, kas atvairā ienaidnieku lāzera starus. Tātad smogs efektīvi aizsargājot pilsētu no gaisa uzbrukumiem.

Tad jau kontradmirālim vajadzēja uzsvērt arī to, ka ogļu josla, kas ziemeļos no galvaspilsētas iet caur Iekšējās Mongolijas, Šaņsji, Šaņsji un Hebei provinci, Pekinu pasargā no sauszemes invāzijas. Efektīvāk, nekā to jebkad ir spējis turpat esošais Ķīnas mūris. Jo, lai arī kurš šķērsotu Ķīnas robežu no Mongolijas un Krievijas puses, šajās četrās provincēs viņš ieraudzīs sausmīgu ainavu. Vietās, kur agrāk

nomadi dzina ganībās aitu barus, tagad zemē pavēras gigantiskas, vairāk nekā simts metrus dziļas un reizēm kilometriem platas bedres. Pa to malām lejā brauc kravas mašīnas, iekrauj ogles un aizved uz tuvējām koksēšanas krāsnīm. Citviet redzami apaļi zemes krāteri. Tur ir iegruvuši raktuvju tuneļi un izraibinājuši virsmu ar savdabīgām lamatām.

TAS BIJA MAO DZEDUNS, kas 50. gados noteica, ka lielākā daļa smagās rūpniecības jāizvieto Ķīnas ziemeļos. Pa daļai tāpēc, ka koksēšanas krāsnis, domnas un ķīmiskās rūpnīcas tur būtu iespējams būtēt tuvu ogļu krājumiem, un tas ļautu saīsināt transportēšanas tēriņus. Un pa daļai tāpēc, ka Mao gribēja nodrošināt industrijas pastāvēšanu kara gadījumā – ja piekrastei uzbruktu ASV un Taivāna.

Pēc ekonomikas liberalizācijas 90. gados fabriku skaits apvidū vairākkārt pieauga. 1990. gadā Ķīna saražoja tikai 66 miljonus

tonnu tērauda, bet 2013. gadā jau 779 miljonus tonnu – gandrīz pusi pasaules produkcijas. Un šis sektors turpina augt pat par desmit procentiem gadā.

Ķīna patērē arī pusi visā pasaulē iegūto ogļu, 2012. gadā tie bija 3,8 miljardi tonnu. Jo valstij nepietiek naftas un gāzes atradņu, taču tai ir milzīga ogļu iegulas Iekšējās Mongolijas līdzenumos un tuvējās provincēs. 70 procentus enerģijas valsts iegūst, sadedzinot tās. Un līdz 2015. gadam tiks uzbūvētas vēl 16 milzīgas spēkstacijas, lielākā daļa – ogļu joslā.

Par to maksā kā cilvēki, tā daba. Ogļu ieguve aprīj milzīgu daudzumu ūdens. Pēc Greenpeace datiem, 16 jaunajām spēkstacijām vajadzēs desmit miljardus kubikmetru ūdens gadā. Un tas – apvidū, kas jau tagad cieš no liela sausuma un arvien vairāk pārvēršas par stepi.

Pie tā visa vēl jāpieskaita tas, ka daudzas fabrikas savus notekūdeņus neattīrītus novada upēs vai ar autocisternām aizved un izgāž tuksnešos. Sekas ir tādas, ka vairāk nekā 50 procentiem Ķīnas notekūdeņu ir piešķirts statuss „piesārņoti”. Un izžuvuši ezeri bieži

vien ir klāti ar ķīmikāliju kārtu. Gobi tuksneša saceltie putekļi savienojas ar rūpnīcu sodrējiem, koksēšanas krāšņu sēra tvaikiem un ķīmisko fabriku indīgajām gāzēm un rada toksisku maisījumu, kas ziemā un pavasarī klāj plašas valsts teritorijas.

DIENĀ, KAd kontradmirālis Džans Džao-džuns teica runu, smalko putekļu koncentrācija Pekinā pārsniedza atzīmi 500 mikrogrami uz kubikmetru – tas ir 50 reizes vairāk nekā Pasaules Veselības organizācijas noteiktā augstākā norma. Šķērsojot četru joslu ielu, pekiņieši knapi spēja saredzēt pretējo trotuāru.

Pēc angļu medicīnas žurnālā The Lancet publicētā pētījuma datiem, šis smogs ik gadu izmaksā dzīvību pusmiljonam ķīniešu. Tautas republikas ziemeļaustrumos tas dzīves ilgumu caurmērā ir samazinājis par piecārpus gadiem. Savukārt Ķīnas Lauksaimniecības ministrija lēš, ka gaisa piesārņojums ar smagajiem metāliem padara nederīgus desmit miljonus tonnu labības un vēl divpadsmit miljonus tonnu piesārņo. Arī tas ir iemesls, kāpēc Ķīnas

valsts uzņēmumi visā pasaulē uzpērk vai nomā zemi – tikai tā vēl ir iespējams nodrošināt tautas pabarošanu.

Ķīnas valdība šo krīzi apzinās – valdības vadītājs Sji Dzjinpins 2013. gada jūlijā paskaidroja, ka viņa ministri tuvāko piecu gadu laikā gaisa kvalitātes uzlabošanas pasākumiem iztērēs 200 miljardus eiro. Turklāt iestāšanās par vides aizsardzību būs viens no faktoriem, kas tiks ņemti vērā, paaugstinot ierēdņus amatā.

Šajā punktā līdz šim neveiksmi ir cietusi lielākā daļa pagājušo desmitgažu reformu projektu. Vadošie ierēdņi, no kuriem daudzi ir partijas biedri, līdz šim galvenokārt tika vērtēti pēc diviem kritērijiem: cik labi viņi spēja saglabāt politisko mieru savā nozarē un cik daudz naudas ienesa valsts kasē. Tiem, kas vēlējās kāpt pa ierēdniecības karjeras kāpnēm, vajadzēja veicināt industrijas attīstību, un peļņai kaitējošie vides aizsardzības nodokļi bieži tika apieti. To bija vienkārši izdarīt tāpēc, ka vides kaitējums lielākoties ir kumulatīvs, un tā sekas izpaužas tikai vēlāk, piemēram, kā vēža ciemati Ķīnas vidienē, ķīmisko rūpnīcu lejtecē. Kad parādās audzēji, par indes izgāšanu atbildīgie ierēdņi jau sen ir tikuši labākos amatos. Ar lielākām automašīnām, plašākiem dzīvokļiem un biežākiem makiem.

PAŠLAIK ZIEMEĻĶĪNAS ainavas nopostīšana ir sasniegusi apokaliptiskus apmērus, un tā ietekmē visu valsti, tāpēc partijai nākas domāt, ko darīt. Ķīnas eksperti raksta, ka starp Komunistisko partiju un tautu eksistē sava veida vienošanās – kamēr ekonomika plaukst un cilvēkiem klājas arvien labāk, viņi ir gatavi atteikties no brīvības. Augošās labklājības vārdā ķīnieši reiz esot atteikušies no tiesībām uz brīvām vēlēšanām, brīvu pulcēšanos un vārda brīvību. Taču pagaidām vēl ne no tiesībām elpot. ■

■ ■ ■ 1961. gadā dzimušais bijušais fabrikas strādnieks LU GUANS jau gadiem ilgi dokumentē vides postījumus Ķīnā un par to ir saņēmis Henrija Nannena balvu un citas godalgas. Tāpat kā ķīmisko kompāniju īpašnieku draudus.

Iekšējā Mongolijā iegūtā kukurūza un labība ir piesārņota ar smagajiem metāliem. Tagad valdība uzpērk zemi ārzemēs, lai varētu pabarot tautu.